

Rapport 2010:2

Arkeologisk utredning etapp 1

Fettjestad 6:9

Intill RAÄ 12
Gammalkils socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM
AVDELNINGEN FÖR ARKEOLOGI

Fettjestad 6:9

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	5
Områdesbeskrivning.	5
Syfte och frågeställningar.	5
Metod och dokumentation	5
Resultat och tolkning	5
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	10

*Omslagsbild: Utredningsområdet. Det påträffade fossila odlingslandskapet är beläget i det glest skogbeklädda området till vänster i bildens bakgrund.
Foto Olle Hörfors, ÖLM.*

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

Hösten 2009 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 vid fastigheten Fettjestad 6:9 i Gammalkils socken, Linköpings kommun. Anledningen var att ny bostadsbebyggelse planerades.

Utredningsområdet var beläget mellan Fettjestads by i norr och ett område med mer småskalig torpbebyggelse i söder.

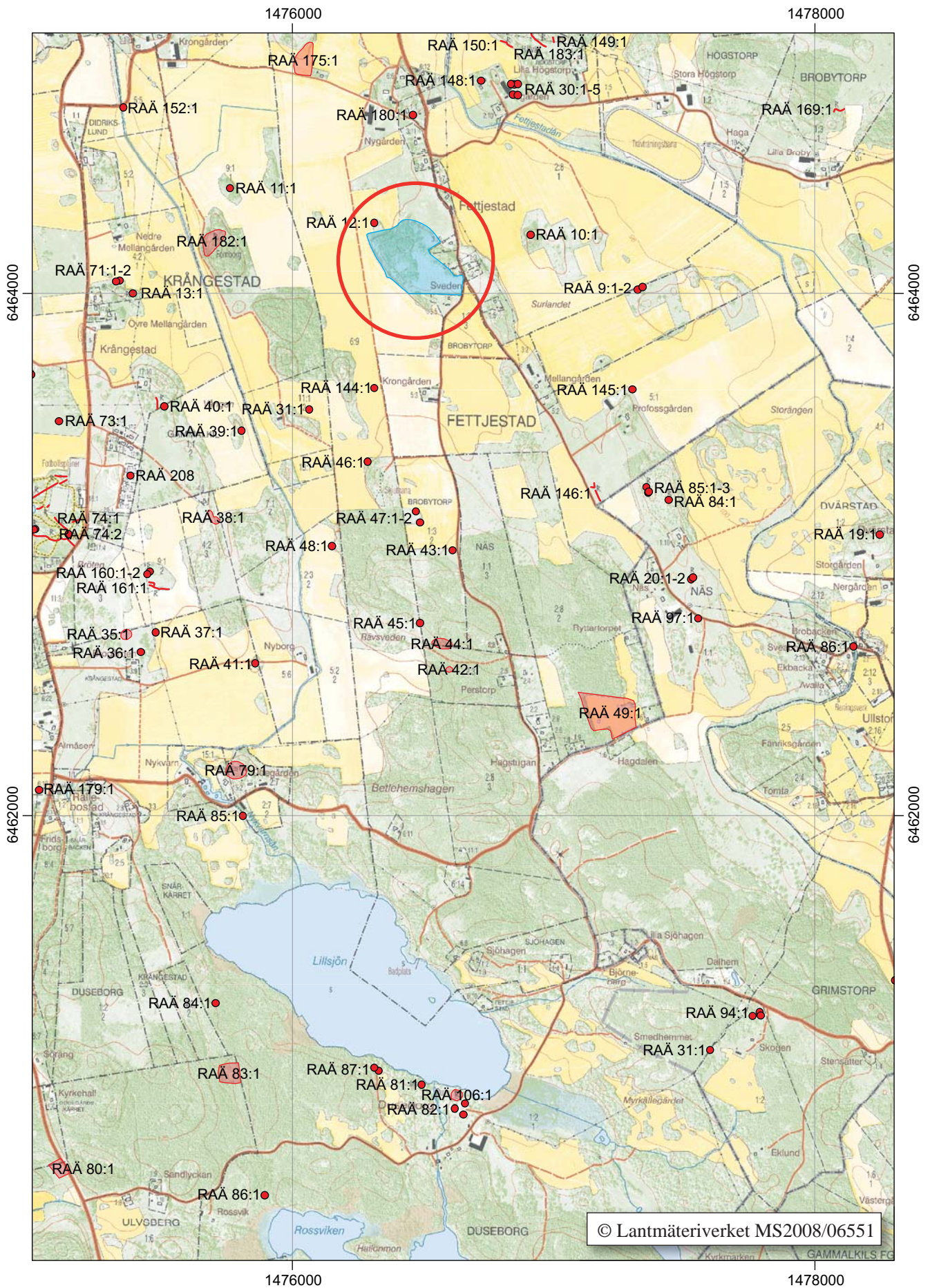
Landskapet är relativt småbrutet med odlad lerjord i dalbottarna och hag- och betesmarker på impedimenten. I närheten finns flera lösfynd av stenålderskaraktär (RAÄ 144, 145, 148 och 180), lämningar av äldre järnålderskaraktär som hägnadssystem (RAÄ 129) och gravar (RAÄ 30). I utredningsområdets omedelbara närhet ligger RAÄ 12, ett röjningsröse.

Kartstudierna visade att utredningsområdet använts som betesmark fram till laga skiftet på 1870-talet då stora delar av området odlats upp. Vid besiktning i fält framkom ett omfattande område med fossil åkermark i form av stenröjda ytor, välbyggda röjningsrösen och en av röjningssten uppbyggd mur. Området utgör en rest efter det på 1870-talet uppodlade området.

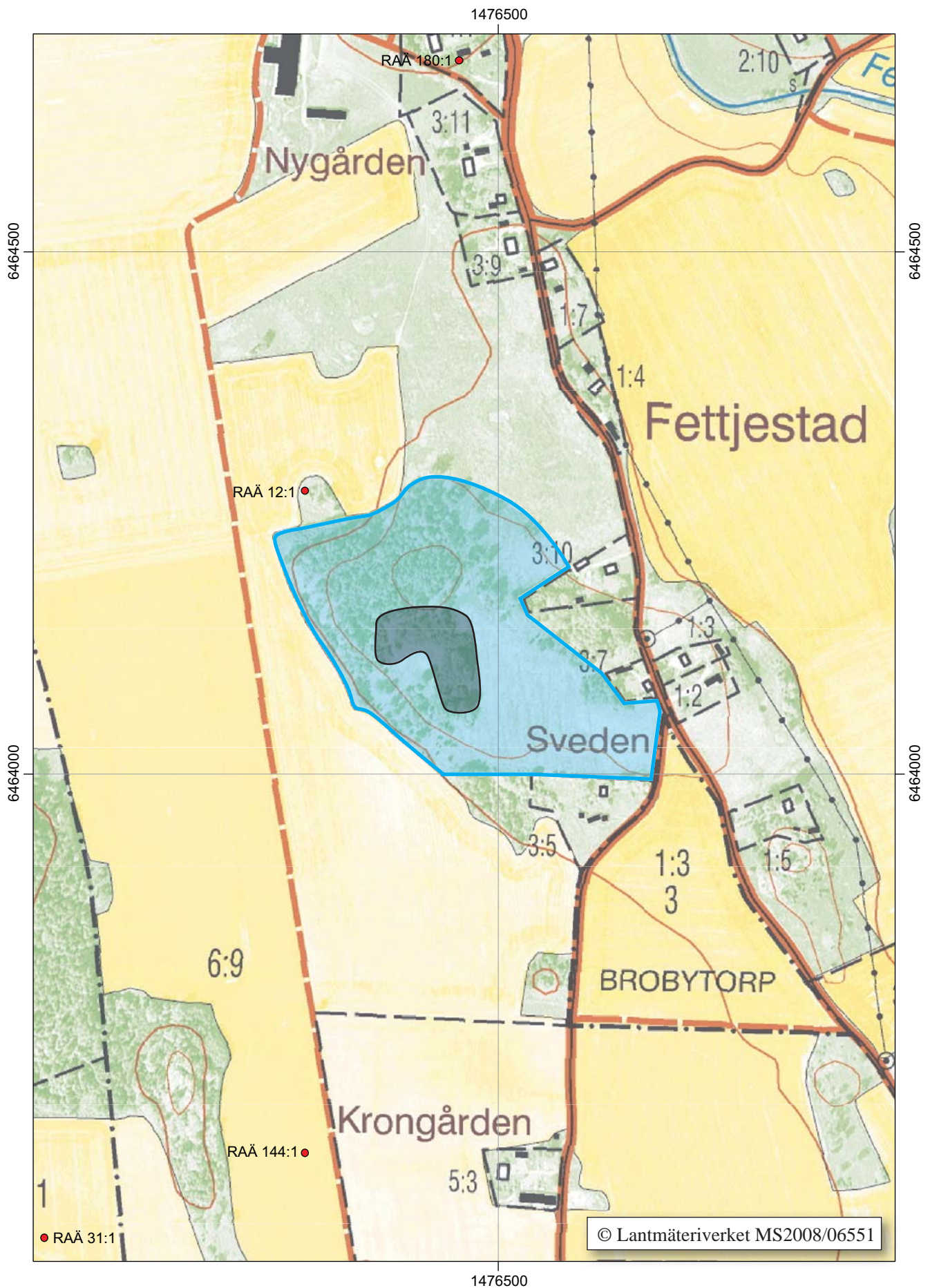
Området med röjningsrösen utgör ett värdefullt fossilt odlingslandskap som bör undantas från exploatering. I övrigt rekommenderar Östergötlands länsmuseum inga fortsatta arkeologiska åtgärder.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 8F2f, med utredningsområdet markerat med blått. Skala 1:20 000.

Figur 3. Utredningsområdet (blått) utgörs av lövskogsområdet och den före detta åkermarken mellan fornlämning RAÄ 12:1 och torpet Sveden. Området med fossilt odlingslandskap markerat med grått. Skala 1:5000.

Inledning

Hösten 2009 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 vid fastigheten Fettjestad 6:9 i Gammalkils socken, Linköpings kommun. Anledningen var att ny bostadsbebyggelse planerades.

Beslutet om arkeologisk utredning togs av Länsstyrelsen Östergötland och har diarienummer 431-21931-09. Uppdragsgivare var markägaren Mats Jonasson, Kättestad Nyby, 590 52 Nykil. Det förberedande arbetet har utförts av antikvarie Erika Räf medan kartstudierna och fältarbetet har utförts av antikvarie Olle Hörfors som också svarat för rapporten.

Områdesbeskrivning

Utredningsområdet var ca 49 000 m² stort och beläget mellan Fettjestads by i norr och ett område med mer småskalig torpbebyggelse i söder.

Landskapet är relativt småbrutet med odlad lerbjod i dalbottnarna och hag- och betesmarker på impedimenten. I närheten finns flera lösfynd av stenålderskaraktär (RAÄ 144, 145, 148 och 180), lämningar av äldre järnålderskaraktär som hägnadssystem (RAÄ 129) och gravar (RAÄ 30). I utredningsområdet omedelbara närhet ligger RAÄ 12, ett röjningsröse.

Syfte och frågeställningar

Den arkeologiska utredningen etapp 1 hade till syfte att fastställa om forn- och/eller kulturlämningar fanns inom området för den planerade husbyggnationen. Eventuella framkomna lämningar skulle beskrivas till karaktär, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet.

Metod och dokumentation

Den arkeologiska utredningen etapp 1 skedde i två steg. Först gjordes kart- och arkivstudier. Därefter genomfördes en besiktning i fält. Resultaten fördes in på en karta som låg till grund för den fortsatta bedömningen.

De lämningar som framkom beskrevs översiktligt i text och fotodokumenterades. Förekomsten avgränsades på karta.

Resultat och tolkning

Fettjestad är en medeltida by och omtalas för första gången skriftligt den 15/2 1291 ”...in fythiastadum...” ”.. in fithya stadhum.....” (Svensk Diplomatium 1:181 och 2:107). Byn omnämns sedan ytterligare 12 gånger i medeltida dokument. Namnet verkar syfta på ett fit, en smal landtunga. Ett namn som kan anses väl beskriva byns långsmalt utdragna ägofigur.

Fettjestad omfattas av tre äldre kartor, storskifteskartor från 1777 och 1817 samt en laga skifteskarta från 1877.

Vid det första storskiftet 1777 var Fettjestad en by med sex gårdar. Vid skiftet tilldelades utredningsområdet, betecknat 38 till Storgården med kommentaren ”Av utmarken Svea kallad tilldelades denna gården såsom fyllnad i betesmark, bestående av dels en bergbacke och dels en dåligt lund utan skog” (figur 4).

På kartan till det andra storskiftet 1817 ligger området precis utanför bilden i ett område som betecknas ”Fettjestads bys hagar”.

Vid laga skiftet 1877 fördes området till fastigheten Fettjestad 3:3. På kartan syns remsor av odlad jord i mitten medan det i utkanterna finns flera oregelbundna figurer. Kartan är tyvärr i dåligt skick och mycket svåräst. Alla siffror går inte att läsa men ytorna beskrivs som ”Vall stenbunden” eller ”Åker sandblandad lermylla på sandbotten”, vilket betyder att en del av detta område också blivit uppodlat. Betydligt mer lättläst är den häradsekonomiska kartan från samma år. Här syns en mycket oregelbunden åkeryta omgiven av hagmark i form av skogsdungar och öppet bete. Jämfört med dagens åkermark skjuter åkern ut mot väster och nordväst (figur 5).

På den ekonomiska kartan från 1948 är situationen likartad. Området utgörs även då av en oregelbunden åkermark omgiven av hagmark i form av skogsdungar och öppet bete. En del av det fossila åkerlandskapet som påträffades vid fältbesiktningen ser ut att fortfarande vara i bruk då denna karta ritades.

Vid fältbesiktningen konstaterades att större delen av området bestod av en relativt högt belägen åkermark omgiven av områden med gles skog. Längst i norr fanns ett glest skogbeklätt berg som sluttade mot väster.

I väster och i sydväst påträffades ett omfattande område med fossil åkermark mellan välbyggda odlingsrösen. I vissa fall hade odlingsstenen istället lagts upp i form av en stengärdesgård.

Området med röjrösen utgör ett värdefullt fossilt odlingslandskap som bör undantas från exploatering. I övrigt rekommenderar Östergötlands länsmuseum inga fortsatta arkeologiska åtgärder.

Referenser

Kartor i lantmäteriverkets arkiv.

Gävle

1777 Storskifte D25 14¹
1817 Storskifte D25 14³ G77

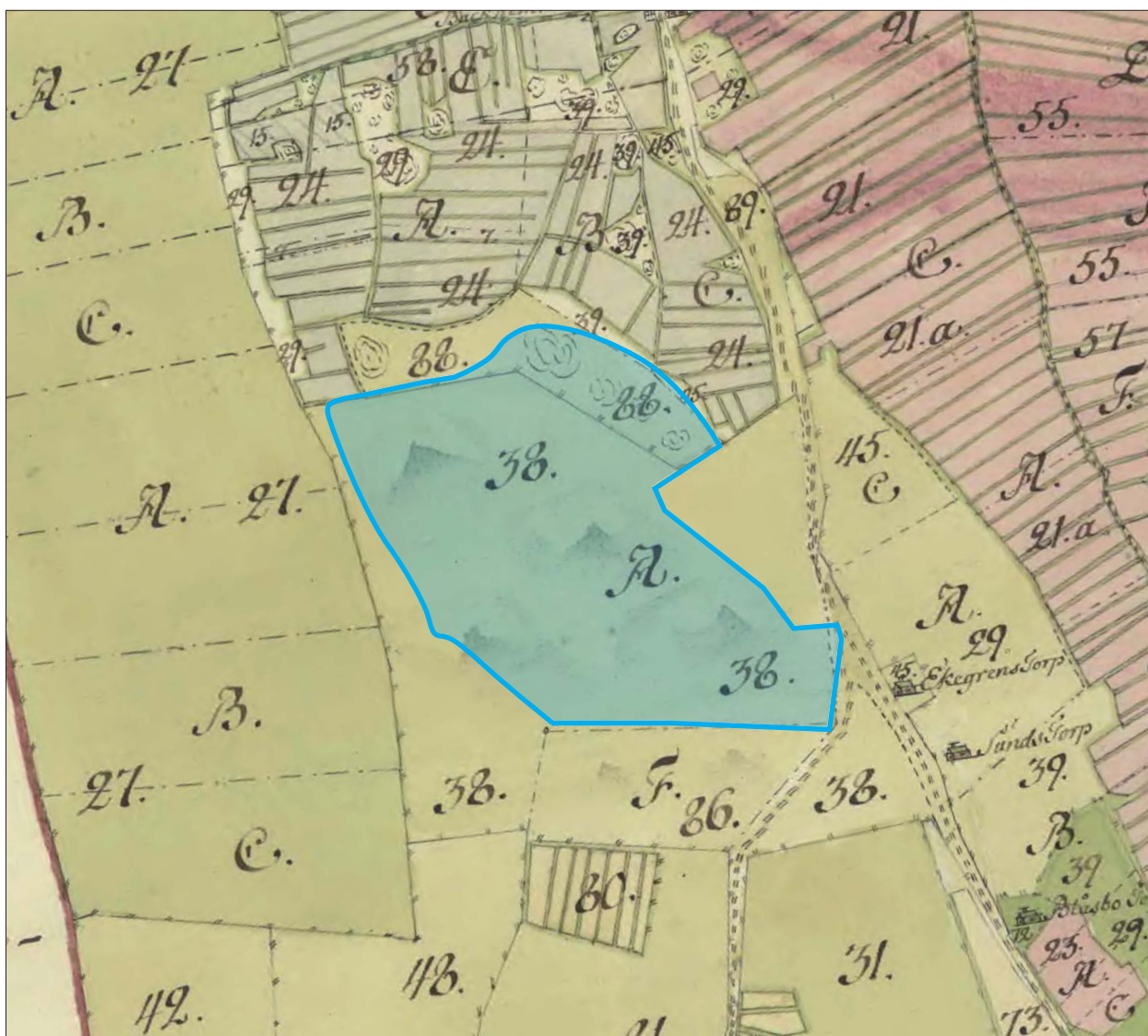
Linköping

05-GAM-41 1778 Storskifte
05-GAM-84 1818 Storskifte
05-GAM-128 1877 Laga skifte

Häradsekonomska kartan från 1877

Ekonomiska kartan från 1948

Ortnamnsarkivets i Uppsalas digitala sidor på www.sofi.se

Figur 4. Utsnitt ur storskifteskartan från 1777. Utredningsområdet som är markerat med blått ligger utanför inägomarken och används som bete. Skala 1:5000.

Figur 5. På den häradsökonomiska kartan från 1877 syns utredningsområdet (norr om bokstaven B mitt i bild) som en oregelbunden åkermark omgiven av hagmark. Skala 1:5000.

*Figur 6. Odlingssten upplagt i form av en mur med fossila åkerytor till vänster och höger.
Foto Olle Hörfors, ÖLM.*

Figur 7. Ett odlingsröse uppkastat på en bergknalle och nedanför detta i bildens bakgrund en från sten renplockad och tidigare odlad yta. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Figur 8. Odlingsröse på berget och en fortfarande öppen fossil odlingsyta bortom detta. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Figur 9. Större odlingsröse i gränsen mellan den idag öppna åkermarken och området med fossil åkermark. Foto Olle Hörfors, ÖLM.

Tekniska uppgifter

Område	Fettjestad by
Fastighetsbeteckning	Fettjestad 6:9
Socken	Gammalkil
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	Intill RAÄ 12
Ekonomiska kartans blad	085 25 (8F2f Nykil)
Koordinater	X 6464074 Y 1476533
Koordinatsystem	RT90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1
Länsstyrelsens dnr	431-21931-09
Länsstyrelsens beslut	2009-10-09
Länsstyrelsens handläggare	Bertha Amaya
ÖLM dnr	491/09
Kontonr	531034
Uppdragsgivare	Mats Jonasson
Kostnadsansvarig	Mats Jonasson
Projektledare	Olle Hörfors
Fältarbetstid	2009-12-03
Fynd	-
Foto filmnr	Digitala bilder
Analyser	-
Grafik	Lasse Norr
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:2 © Östergötlands länsmuseum

Hösten 2009 genomförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk utredning etapp 1 vid fastigheten Fettjestad 6:9 i Gammalkils socken, Linköpings kommun. Anledningen var att ny bostadsbyggelse planerades.

Utredningsområdet var ca 49 000 m² stort och beläget mellan Fettjestads by i norr och ett område med mer småskalig torpbyggelse i söder.